

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

สิทธิมนุษยชนในสิ่งแวดล้อมที่ดีกับโครงการโตโยต้าเมืองสีเขียว

จัดทำโดย นายศิตชัย จิระธัญญาสกุล
รหัส 600538

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 5
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

สิทธิมนุษยชนในสิ่งแวดล้อมที่ดีกับโครงการโตโยต้าเมืองสีเขียว

นายคิตซัย จีระธัญญาสกุล

บทนำ

เนื่องด้วยปัญหาเรื่องของการดูแลสิ่งแวดล้อมยังคงได้รับความสนใจจากสาธารณะอย่างต่อเนื่องทั่วโลก สำหรับประเทศไทยก็มีนโยบายใหม่เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากกฎหมายเรื่องการปรับอัตราภาษีรถยนต์ฉบับใหม่ ซึ่งเริ่มใช้บังคับแล้วในปี พ.ศ. 2559 ซึ่งมีแนวความคิดมาจากเรื่องการดูแลสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดให้คิดอัตราภาษีตามอัตราการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ แทนการคิดตามความจุระบอกลูกสูบแบบเดิม โดยมีหลักการว่ารถที่ปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์น้อยจะเสียภาษีต่ำกว่ารถที่ปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์มาก ด้วยเหตุนี้ ในภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องจึงได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับนโยบายเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนี้ โดยบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทผลิตแบรนด์รถยนต์ชั้นนำของประเทศไทยและของโลกก็มีแนวความคิดในด้านกิจกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าวเช่นกัน

การดำเนินธุรกิจของบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด (บริษัทโตโยต้า) ตลอดระยะเวลา 55 ปี ที่ผ่านมานี้ บริษัทโตโยต้ามีความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนความสุขสู่สังคมไทย ภายใต้สโลแกน “โตโยต้า ขับเคลื่อนความสุข” ด้วยการเป็นองค์กรที่ดี มีจิตสำนึก รับผิดชอบต่อสังคม และร่วมพัฒนาสังคมไทย ซึ่งความมุ่งมั่นและตั้งใจที่สำคัญประการหนึ่งของโตโยต้าคือการอนุรักษ์ธรรมชาติและรักษาสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันบริษัทโตโยต้าได้ดำเนินงานในเชิงการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายใต้โครงการ “โตโยต้าเมืองสีเขียว หรือ Toyota Green Town”

โครงการ “โตโยต้าเมืองสีเขียว” คือ โครงการที่กำหนดให้มีการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัทโตโยต้า ที่มุ่งเน้นเป้าหมายสำคัญในการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ประกอบกับการเพิ่มผลกระทบเชิงบวกทั้งกิจกรรมภายในองค์กร จนถึงกิจกรรมภายนอกองค์กร เนื่องจากการดำเนินกิจการของบริษัท โตโยต้า โดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรม ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม บริษัท โตโยต้า จึงมีความมุ่งมั่นที่จะทำให้อุตสาหกรรมและสิ่งแวดล้อมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินธุรกิจด้วยการบริหารจัดการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในทุกกระบวนการตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำถึงปลายน้ำ รวมถึงการปลูกฝังให้คนไทยเห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและร่วมกันรักษาดูแลพร้อมทั้งอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข เพื่อสร้างประเทศไทยให้กลายเป็น “เมืองสีเขียว” บริษัท โตโยต้าได้อาสาเป็นศูนย์กลางเครือข่ายให้ผู้ที่มีความสนใจด้านการรักษาสุขภาพแวดล้อมได้มีโอกาสแสดงผลและความคิดสร้างสรรค์ร่วมกันดูแลสิ่งแวดล้อม เพื่อก่อให้เกิดการบูรณาการด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนครอบคลุมทั่วประเทศ ผ่านการทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ภายใต้โครงการ “โตโยต้าเมืองสีเขียว”

เอกสารทางวิชาการฉบับนี้จะได้กล่าวถึงในประการแรกคือ แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี ความหมายของสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัท โตโยต้า และตัวอย่างกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของบริษัทโตโยต้า

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี

สิทธิในสิ่งแวดล้อมเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่บุคคลทุกคนพึงมีและได้รับ ตามที่หลักกฎหมายถือว่าสิทธินี้แบ่งแยกไม่ได้และติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่เกิด หรือที่เรียกกันว่าเป็น “สิทธิตามธรรมชาติ” ซึ่งต่อมาวิวัฒนาการจนเกิดเป็นแนวคิดเรื่อง “สิทธิมนุษยชน” ในที่สุด ดังที่ปรากฏให้เห็นจากการกำเนิดขึ้นขององค์การสหประชาชาติภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในกฎหมายระหว่างประเทศหลายฉบับ ซึ่งกฎหมายระหว่างประเทศที่ถือว่ามีความสำคัญที่สุดคือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 และพัฒนาต่อเนื่องมาโดยให้ความสำคัญกับสิทธิ 2 ประการ คือ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิในสิ่งแวดล้อม คือ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 ได้รับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในอันที่จะแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเต็มที่และโดยเสรี และสิทธิดังกล่าวนี้ประชาชนต้องไม่ถูกลิดรอนวิถีการยังชีพของตนเองไม่ว่าในกรณีใด ๆ จึงถือว่าเป็นการปรากฏขึ้นอย่างเป็นทางการของการรับรองสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดีอย่างเป็นสากล

แนวคิดหรือหลักการที่สนับสนุนให้สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองไว้ในระดับสากลนั้น มีพัฒนาการมาจากหลายแนวคิดและหลายหลักการ ซึ่งแนวคิดหรือหลักการที่สำคัญดังกล่าว คือ¹

1) หลักการเรื่องมรดกร่วมกันของมนุษยชาติ (Common Heritage of Mankind) หลักการดังกล่าวเกิดขึ้นจากแนวคิดตามอนุสัญญาว่าด้วยกฎหมายทะเล ที่มีการกล่าวอ้างถึงสิทธิในการแสวงประโยชน์จากทรัพยากรใต้ท้องทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประโยชน์จากสินแร่ต่าง ๆ ในท้องทะเลที่มีอยู่อย่างจำกัด ในขณะที่การแสวงประโยชน์ในทะเลหลวง (High Sea) เป็นไปโดยเสรี หากกรณีดังกล่าวยึดถือหลักผู้ใดมาก่อนย่อมมีสิทธิก่อน (First Come First Served) ย่อมทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดหมดไปอย่างรวดเร็ว และเป็นการส่งเสริมให้ผู้แข็งแกร่งกว่ายิ่งแข็งแกร่งยิ่งขึ้น และผู้ร่ำรวยยิ่งร่ำรวยขึ้นไป เพราะฉะนั้น จึงมีความจำเป็นต้องสงวนทรัพยากรดังกล่าวไว้ไว้เป็นประโยชน์ที่มนุษยชาติได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมแก่ผู้ที่ยังไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะแสวงประโยชน์ดังกล่าวด้วย

หลักการดังกล่าวได้พัฒนาต่อไปให้หมายความรวมถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น สิ่งแวดล้อมทางอากาศ สิ่งแวดล้อมในแผ่นดิน เป็นต้น เนื่องจากเมื่อมนุษย์ได้ใช้ทรัพยากรหรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมใด ๆ แล้ว ทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมบางประการย่อมสิ้นเปลืองหมดไปได้ บางกรณีทรัพยากรใดสามารถหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ได้ อาจก่อให้เกิดมลภาวะที่ไม่พึงประสงค์ขึ้น เมื่อมนุษย์ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำให้ทรัพยากรหมดไปและก่อให้เกิดมลภาวะดังกล่าวขึ้น ไม่ว่าจะโดยทางตรง

¹ ดามิ คำไตรย์, สิทธิมนุษยชนในสิ่งแวดล้อมที่ดี, สืบค้นจาก <http://www.humanrights.go.th>

หรือทางอ้อม ดังนั้น มนุษย์ทุกคนต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นด้วย นอกจากนั้น การเกิดปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมาจากการใช้ทรัพยากรดังกล่าวไม่ได้มีผลเสียโดยรวมต่อสังคมโลกในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในอนาคตด้วย ฉะนั้น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์แสวงประโยชน์อยู่ในปัจจุบันไม่ใช่ทรัพย์สินของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นสิ่งที่ทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ร่วมกันจากทรัพยากรธรรมชาตินั้นได้ แนวคิดที่ว่าด้วยมรดกร่วมกันของมนุษยชาติจึงเป็นฐานความคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อมนุษย์ในรุ่นต่อไป อันเป็นการสร้างสมดุลให้แก่มวลมนุษยชาติได้มีโอกาสในการดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี

2) หลักการ Common Pool Resources เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งวางหลักเกณฑ์ให้ต้องมีการควบคุมและบริหารจัดการในการแสวงประโยชน์จากป่าไม้ให้เป็นไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันไม่ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ลดลงมากเกินไปจนเกินสมควร ภายใต้ความเชื่อว่าจะมีวิธีการอื่น ๆ ในการฟื้นคืนป่าไม้ให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ได้

แนวคิดดังกล่าวมุ่งโดยตรงต่อการสงวนและรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติภายในประเทศ หรือในระดับภูมิภาค และพัฒนาให้นำมาใช้กับการสงวนและรักษาทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ เช่น การคุ้มครองการใช้ประโยชน์ในแหล่งน้ำ อันได้แก่ แม่น้ำ ลำคลองต่างๆ อันมีลักษณะเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ต้องมีการใช้และย่อมส่งผลต่อการเกิดมลภาวะทั้งทางตรงและทางอ้อมได้ด้วย แนวความคิดในเรื่อง Common Pool Resources นี้ ไม่เพียงแต่จะสนับสนุนการแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน แต่ยังสนับสนุนให้ประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรที่อยู่ใกล้ชิดกับทรัพยากรธรรมชาตินั้นๆ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดังกล่าวด้วย เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ที่มาจากทรัพยากรธรรมชาติต่อมนุษย์โดยตรง และให้มนุษย์ทุกคนได้มีโอกาสในการเข้าถึงสิทธิในการแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างเท่าเทียมกัน ในขณะที่ทุกคนต่างมีหน้าที่ร่วมกันในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนั้น ยังมีแนวคิดในการสร้างองค์กรกลางในลักษณะหน่วยงานเพื่อช่วยทำหน้าที่ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับประชากรในชุมชนด้วย

3) หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) องค์การสหประชาชาติได้ให้นิยามของคำว่า “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” หมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนองต่อความจำเป็นของประชากรในปัจจุบันและไม่เป็นการลดทอนความสามารถในการเข้าถึงการใช้ประโยชน์ของประชากรในอนาคตด้วย หลักการดังกล่าวประกอบด้วยแนวคิดหลัก 2 ประการคือ

ประการที่หนึ่ง “แนวคิดที่ว่าด้วยความจำเป็น” โดยจะต้องให้ความสำคัญแก่ความจำเป็นของผู้ที่ด้อยโอกาสและควรจะได้รับสิทธิดังกล่าวด้วย

ประการที่สอง แนวคิดในการจำกัดการใช้ประโยชน์โดยตนเอง ซึ่งจะต้องพิจารณาโดยองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสังคมและเทคโนโลยีที่มีความรู้ความสามารถทางด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความเหมาะสมของความจำเป็นในปัจจุบันและอนาคต

การพัฒนาอย่างยั่งยืนพยายามสร้างมาตรฐานในการรักษาไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมที่อาจสูญเสียไปจากการพัฒนาสังคม เนื่องจากการพัฒนาอาจมีผลกระทบที่เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น เมื่อมี

การพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้นก็จะมี การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งภาคอุตสาหกรรมที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นนั้นย่อมก่อให้เกิดมลภาวะจากโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น รวมถึงการสูญเสียของทรัพยากรธรรมชาติด้านต่างๆ เช่น ป่าไม้ และแร่ธาตุ เป็นต้น เนื่องจากต้องนำทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิต หากประชากรในยุคปัจจุบันใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปในทางที่เกิดประโยชน์ต่อคนในรุ่นตนเองมากเกินไป โดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการเข้าถึงการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรของคนในรุ่นอนาคต ปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาคือ ทรัพยากรจะไม่หลงเหลืออยู่เพียงพอให้คนในอนาคตได้ใช้ การดำรงชีวิตในอนาคตต้องลำบากมากขึ้น ดังนั้น จึงถือว่าคนในปัจจุบันได้ละเมิดต่อสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดีของคนในอนาคต แนวคิดในเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืนสร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อก่อให้เกิดความสมดุลในการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะสามารถใช้ได้ในระยะยาวหรือตลอดไป ซึ่งถือว่าเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการมีชีวิตในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดีอีกประการหนึ่ง

ความหมายของสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี

สำหรับความหมายของคำว่า “สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี” อาจให้ความหมายได้หลากหลายและเป็นเรื่องยากที่จะกำหนดให้นิยามใดนิยามหนึ่งใช้เป็นการทั่วไปได้ อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาพัฒนาการของสิทธิมนุษยชนกับสิ่งแวดล้อมในช่วงศตวรรษที่ 20 มีการระบุคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องไว้หลากหลายในการประชุมขององค์การระหว่างประเทศ เช่น ร่างหลักการของผู้แทนพิเศษของสหประชาชาติ นาง Fatma Zohra Ksentini ใช้ถ้อยคำว่า “healthy and flourishing environment” และ “a secure healthy and ecologically sound environment” ซึ่งมีความหมายถึงสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ และสิ่งแวดล้อมที่ดีในเชิงนิเวศและความมั่นคงในทางสภาพเชิงนิเวศ และใช้คำว่า a “satisfactory environment” หรือสิทธิทางสิ่งแวดล้อมที่พึงประสงค์ในการเขียนตัวเนื้อหารายงาน นอกจากนี้ ปฏิญญาที่สำคัญด้านสิ่งแวดล้อมคือ ปฏิญญาริโอว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (1992 Rio Declaration on the Environment and Development) ใช้คำว่า the right “to live in harmony with nature” ซึ่งหมายถึงสิทธิในการอาศัยอยู่อย่างสมดุลกลมกลืนในธรรมชาติ

การรับรองสิทธิในสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นที่ยอมรับในทางระหว่างประเทศและกฎหมายภายในของประเทศในแถบเอเชียที่มีพัฒนาการก้าวหน้าเรื่องสิ่งแวดล้อมจากรากฐานของรัฐธรรมนูญภายในประเทศมีดังนี้²

1) ร่างหลักการของผู้แทนพิเศษของสหประชาชาติ นาง Ksentini ส่งรายงานหัวข้อมรรคร่างหลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนกับสิ่งแวดล้อม (Draft Principles on Human Rights and the Environment U.N.

² มนทนา ดวงประภา, สิทธิในสิ่งแวดล้อมในรัฐธรรมนูญไทยในยุค (เสมือน) เปลี่ยนผ่าน, สืบค้นจาก <http://enlawfoundation.org/newweb/wp-content/uploads/Environmental-Right-Constitution-Montana.pdf>

Doc. E/CN.4/Sub.2/1994/9) เมื่อคราวที่มีการทบทวนความเชื่อมโยงของสิทธิมนุษยชนกับสิ่งแวดล้อมของชุมชนระหว่างประเทศ โดยได้วางรากฐานสิทธิในสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อที่ 2 ระบุเอาไว้ว่า “ทุกคนมีสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่แน่ใจได้ว่าอุดมสมบูรณ์และดีในเชิงนิเวศสิทธินี้เป็นสากลเกี่ยวโยงซึ่งกันและกันและแบ่งแยกออกจากกันไม่ได้”

ส่วนที่ 1 ข้อที่ 4 “ทุกคนในรุ่นปัจจุบันมีสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่เพียงพอต่อความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีพโดยไม่ทำให้สิทธิของคนรุ่นถัดไปแย่งหรือเสื่อมคุณภาพในการที่จะใช้สิ่งแวดล้อมนั้น”

นอกจากนี้ในร่างรายงานดังกล่าวได้กล่าวถึงรายละเอียดซึ่งเป็นการขยายความสิทธิในสิ่งแวดล้อมเชิงเนื้อหาไว้ดังนี้

ส่วนที่ 2 ข้อ 5 “ทุกคนมีสิทธิที่จะอาศัยอยู่โดยปราศจากมลพิษความเสื่อมโทรมทางสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมที่ส่งผลเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมที่คุกคามต่อชีวิตสุขภาพอนามัยวิถีชีวิตสภาพความเป็นอยู่ที่ดีหรือการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งใน ทั้งระหว่างและข้ามพรมแดน”

ส่วนที่ 2 ข้อ 6 “ทุกคนมีสิทธิในการปกป้องและสงวนรักษาไว้ซึ่งอากาศ ดิน น้ำ น้ำแข็งที่เกิดจากการแข็งตัวของน้ำทะเล พืชพันธุ์ และพันธุ์สัตว์ รวมทั้งกระบวนการที่สำคัญและพื้นที่ที่สำคัญในการดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ”

ส่วนที่ 2 ข้อ 7 “ทุกคนมีสิทธิในการได้รับมาตรฐานสูงสุดทางสุขภาพเพื่อปลอดจากความเสียหายทางสิ่งแวดล้อม”

ส่วนที่ 2 ข้อ 8 “ทุกคนมีสิทธิในอาหารที่ปลอดภัยและสมบูรณ์และมีสิทธิในน้ำที่เพียงพอทั้งนี้เพื่อความ เป็นอยู่ที่ดี”

ส่วนที่ 2 ข้อ 9 “ทุกคนมีสิทธิในที่ทำงานที่ปลอดภัยและสมบูรณ์”

ส่วนที่ 2 ข้อ 10 “ทุกคนมีสิทธิในที่อยู่อาศัยที่เพียงพอเหมาะสม สิทธิในการครอบครองที่ดินและสภาพความเป็นอยู่ที่มีมั่นคงสมบูรณ์และระบบนิเวศที่สภาพดี”

ส่วนที่ 2 ข้อ 11 “ชนพื้นเมืองมีสิทธิในการควบคุมที่ดินของตนทั้งขอบเขตและทรัพยากรธรรมชาติ และดำรงไว้ซึ่งประเพณีของตนสิทธินี้รวมถึงความมั่นคงในความรื่นรมย์ต่อการดำรงชีพของตนชนพื้นเมืองมีสิทธิในการป้องกันทุกการกระทำหรือโครงการที่อาจจะมีผลต่อการทำลายหรือทำให้เสื่อมลงในขอบเขตพื้นที่ตน รวมไปถึงที่ดินอากาศทะเลน้ำแข็งสัตว์ป่าหรือทรัพยากรอื่น ๆ”

กฎหมายภายในของรัฐในประเทศแถบเอเชียที่นำสนใจคือรัฐธรรมนูญประเทศอินเดียที่ระบุไว้ว่า “a right to life expansively as including a right to a wholesome and pollution-free environment” กล่าวคือสิทธิพื้นฐานในรัฐธรรมนูญหนึ่งคือสิทธิที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างกว้างขวางอันหมายรวมถึงสิทธิในการอยู่อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่สะอาดปราศจากมลภาวะ ทางด้านรัฐธรรมนูญของประเทศฟิลิปปินส์กล่าวไว้ว่า “the state shall protect and advance the right of the people to a balanced and healthful ecology in accord with the rhythm and harmony of nature” หมายความว่าสิทธิในสิ่งแวดล้อมของฟิลิปปินส์นั้นรัฐต้องปกป้องและรับรองไว้ล่วงหน้าซึ่งสิทธิของประชาชนในนิเวศที่สมดุลและสมบูรณ์ตามวัฏจักรและความกลมกลืนของธรรมชาติ ทั้งนี้ศาลสูงสุดของ

ฟิลิปปินส์ได้เคยตีความสิทธิในสิ่งแวดล้อมอย่างก้าวหน้าเพื่อคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญนี้ อาทิ คนรุ่นถัดไปมีสิทธิในการใช้ทรัพยากรป่าไม้ที่จะถูกให้สัมปทานแก่เอกชนและปลากะเบนมีสิทธิในการฟ้องคดีผ่านผู้แทนคดีเพื่อปกป้องพื้นที่อนุรักษ์จากการลงทุนของอุตสาหกรรมปิโตรเลียม (Republic of the Philippines Supreme Court, 2010; PHILJA, 2011)

นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของบริษัท โตโยต้า

บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด ได้กำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกิจการของบริษัทดังนี้

- 1) บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด จะปฏิบัติตามกฎหมาย และมาตรฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัสิ่งแวดล้อม ภายในบริษัท พร้อมทั้งมีความมุ่งมั่นที่จะบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายทางด้านสิ่งแวดล้อมที่วางไว้
- 2) บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด จะทุ่มเทปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการทำงานของระบบสิ่งแวดล้อม และการป้องกันมลพิษ ซึ่งกำหนดแนวทางให้สามารถบรรลุนโยบายดังกล่าวได้โดยวิธีการดังนี้
 - มุ่งเน้นที่จะลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเนื่องจากวัตถุดิบและกระบวนการผลิต โดยการประเมินผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมจากสิ่งเหล่านั้น ก่อนที่จะนำวัตถุดิบใหม่มาใช้หรือก่อนมีกระบวนการผลิตใหม่ ๆ
 - หาวิธีการลดปริมาณการใช้พลังงาน ลดระดับมลพิษและปริมาณของเสียที่ออกสู่สิ่งแวดล้อม
- 3) บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด มีความพยายามที่จะพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเสริมสร้างความเข้าใจอันดี ต่อพนักงานทุกคน เพื่อให้การปฏิบัติและการบริหารงานด้านสิ่งแวดล้อมบังเกิดผลมากที่สุด
- 4) ตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสารกับชุมชนในท้องถิ่นและให้ความร่วมมือที่ดีในกิจกรรมการรักษาสิ่งแวดล้อม

นโยบายด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย

บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด จะประกอบธุรกิจของบริษัทฯ ให้เป็นไปในลักษณะที่ส่งเสริมความปลอดภัย ให้แก่พนักงาน บุคคลที่เกี่ยวข้อง ลูกค้า และประชาชน บริษัทฯ จะพยายามป้องกันอุบัติเหตุ การบาดเจ็บ และความเจ็บปวด เนื่องจากงานอาชีพด้วย ความร่วมมืออย่างจริงจัง ของพนักงานทุกคน บริษัทฯ มีความผูกพัน ที่จะพยายามอย่างต่อเนื่อง เพื่อตรวจหาให้พบและขจัดหรือควบคุมความไม่ปลอดภัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจของบริษัทฯ ด้วยเหตุนี้ บริษัทฯ ได้กำหนดมาตรการเพื่อดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวข้างต้น ดังนี้

- 1) ดำเนินการและพัฒนา ระบบการจัดการอาชีวอนามัย และความปลอดภัยตามมาตรฐาน มอก. 18001, OHSAS 18001 อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับข้อกำหนดของกฎหมาย และข้อกำหนดอื่นๆที่องค์กรได้ทำข้อตกลงไว้
- 2) ดำเนินการปรับปรุงและป้องกันอันตรายจากเครื่องจักร เครื่องมือ อัคคีภัย สารเคมี และอันตราย ซึ่งมีความเสี่ยงตั้งแต่ระดับ ปานกลางขึ้นไป รวมทั้งควบคุมความเสี่ยงทุกระดับในองค์กรโดยกำหนดเป็น วัตถุประสงค์ด้านอาชีวอนามัย และความปลอดภัยประจำปี และสื่อสารให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- 3) ให้การสนับสนุนทรัพยากรทั้งในเรื่องบุคลากร เวลา งบประมาณ และการฝึกอบรมที่เหมาะสม และเพียงพอ
- 4) กล่าวย้าให้พนักงาน ผู้รับเหมา และผู้ที่เข้ามาปฏิบัติงานในบริษัท ทราบว่าการรักษาความปลอดภัย เป็นหน้าที่ ความรับผิดชอบของทุกคน รวมทั้งความปลอดภัยนอกงาน
- 5) ทำการทบทวน และประเมินผลการดำเนินงานตามความเหมาะสม เพื่อทราบความก้าวหน้า และเพื่อให้แน่ใจว่า ปฏิบัติ ตามนโยบายเกี่ยวกับความปลอดภัยนี้

นโยบายโตโยต้าใส่ใจทุกขั้นตอนการผลิต

- 1) ก่อนการผลิต โตโยต้าเลือกใช้วัสดุดิบและสารเคมีต่างๆ ในการผลิตที่ไม่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม โดยมีข้อกำหนดการใช้ที่เป็นรูปธรรมดังนี้
 - ก. สารที่ห้ามใช้และสารเคมีควบคุมปริมาณการใช้งาน ได้แก่ วัสดุดิบหรือสารเคมีที่มีส่วนประกอบของโลหะหนัก จำนวน 4 ชนิด คือ ตะกั่ว พรอท แคดเมียม สารเคมี จำนวน 512 ชนิด
 - ข. ระบบตรวจสอบชิ้นส่วนอะไหล่ต่างๆ จากผู้ผลิตชิ้นส่วน
 - ค. ตรวจสอบโลหะ โดยใช้เครื่องเอกซเรย์โลหะที่ทันสมัย
- 2) การผลิต ขั้นตอนการผลิตรถยนต์ของบริษัทฯ จะติดตั้งระบบและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ทันสมัยเพื่อลดมลพิษและของเสียที่เกิดจากการผลิตในด้านต่าง ๆ เช่น มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง มลพิษทางน้ำ เป็นต้น รวมถึงการจัดการของเสียของเหลวและของแข็งอย่างเป็นระบบ
- 3) การขนส่ง ระบบการขนส่งรถยนต์ของบริษัทฯ ที่ผลิตเสร็จจากโรงงานไปยังผู้แทนจำหน่ายจะใช้รถเทรลเลอร์ขนาดใหญ่ ซึ่งสามารถบรรทุกรถยนต์ได้ครั้งละจำนวนหลาย ๆ คัน ช่วยลดจำนวนรอบในการขนส่งให้น้อยลง รวมทั้งด้วยระบบการจัดการเส้นทางและการขนส่งที่มีประสิทธิภาพ ทำให้บริษัทฯ สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการใช้น้ำมันเชื้อเพลิง และมีผลช่วยลดมลพิษที่ต้องเกิดจากการท่อไอเสียอันเกิดจากการขนส่งได้อีกด้วย
- 4) การจัดการในศูนย์บริการ บริษัทฯ ได้วางแผนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในโชว์รูมหรือศูนย์บริการ โดยกำหนดมาตรการต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทุกแห่งมีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ด้วยวิธีการขอความร่วมมือจากบรรดาผู้แทนจำหน่าย เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานในแต่ละศูนย์บริการให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

ก. คู่มือสำหรับตัวแทนจำหน่าย บริษัทฯ ได้กำหนดหลักเกณฑ์เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานสำหรับศูนย์บริการทุกแห่งอย่างละเอียดครอบคลุมทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การจัดภูมิสถาปัตย์ การจัดสรรพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเดินทาง ขนาดมาตรฐานของศูนย์บริการ รวมถึงการตกแต่ง ทั้งนี้หลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นไปโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

ข. คู่มือบริหารศูนย์บริการและอะไหล่ บริษัทฯ ได้วางแผนงานจัดการเพื่อให้ศูนย์บริการดำเนินงานเป็นไปในทิศทางและมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ในหมวดที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม บริษัทฯ ได้กำหนดข้อบังคับวิธีการปฏิบัติรวมถึงการประเมินผลอย่างครบถ้วนทุกขั้นตอน ซึ่งบริษัทฯ มั่นใจว่าระบบและกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดจะนำมาซึ่งการปฏิบัติอย่างจริงจัง และส่งผลดีต่อสภาพแวดล้อมทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

ค. การรับรองคุณภาพ ISO 14001 ปัจจุบันศูนย์บริการของโตโยต้าได้ปรับปรุงและดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพจนได้รับการรับรองมาตรฐาน ISO 14001 ซึ่งเป็นมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นสากล จำนวนสามร้อยกว่าแห่ง และโตโยต้าตั้งเป้าหมายว่าจะดำเนินการให้ได้รับการรับรองคุณภาพดังกล่าวให้ครบทุกแห่งทั่วประเทศโดยเร็ว

5) การกำจัดของเสีย โตโยต้าให้ความสำคัญกับมาตรการรีไซเคิล (Recycle) หรือการนำวัสดุต่าง ๆ ในรถยนต์กลับมาใช้งานได้อีกครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการใช้งานและขั้นตอนสิ้นสุดอายุการใช้งานของรถยนต์

ก. ขั้นตอนการใช้งาน โดยการรวบรวมชิ้นส่วนกันชนรถยนต์จากตัวแทนจำหน่ายเพื่อนำมาเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิลใหม่ในการผลิตกลับมาใช้เป็นอุปกรณ์ต่าง ๆ ของรถยนต์อีกครั้ง เช่น กันชน แผงกันกระแทกใต้ห้องเครื่อง แผงบุ และที่เก็บสัมภาระท้ายรถ เป็นต้น

ข. ขั้นตอนสิ้นสุดอายุการใช้งาน บริษัทฯ ได้พัฒนาเทคโนโลยีรีไซเคิลรถยนต์และชิ้นส่วนที่ใช้งานแล้วจนทำให้สามารถผลิตรถยนต์ที่มีวัสดุรีไซเคิลเป็นส่วนประกอบได้มากกว่าร้อยละ 85 ของน้ำหนักรถ และมีแนวโน้มว่าจะใช้วัสดุรีไซเคิลเป็นส่วนประกอบในการผลิตได้มากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อลดปริมาณของเสียหรือขยะที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ตัวอย่างกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของบริษัท โตโยต้า

บริษัท โตโยต้า ได้นำนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้มาปฏิบัติในการดำเนินงานของบริษัทให้เกิดผลจริงเป็นรูปธรรมเพื่อประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อมของสังคม การดำเนินงานดังกล่าวปรากฏออกมาในกิจกรรมต่าง ๆ ของบริษัท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินงานของโรงงานผลิตทางอุตสาหกรรมที่โดยสภาพการดำเนินงานแล้วมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การดำเนินงานของบริษัทเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมที่ดีได้อย่างเหมาะสม

ในที่นี่ เอกสารทางวิชาการจะได้ยกตัวอย่างกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของบริษัท โตโยต้า ที่ดำเนินงานโดยโรงงานของบริษัทดังนี้

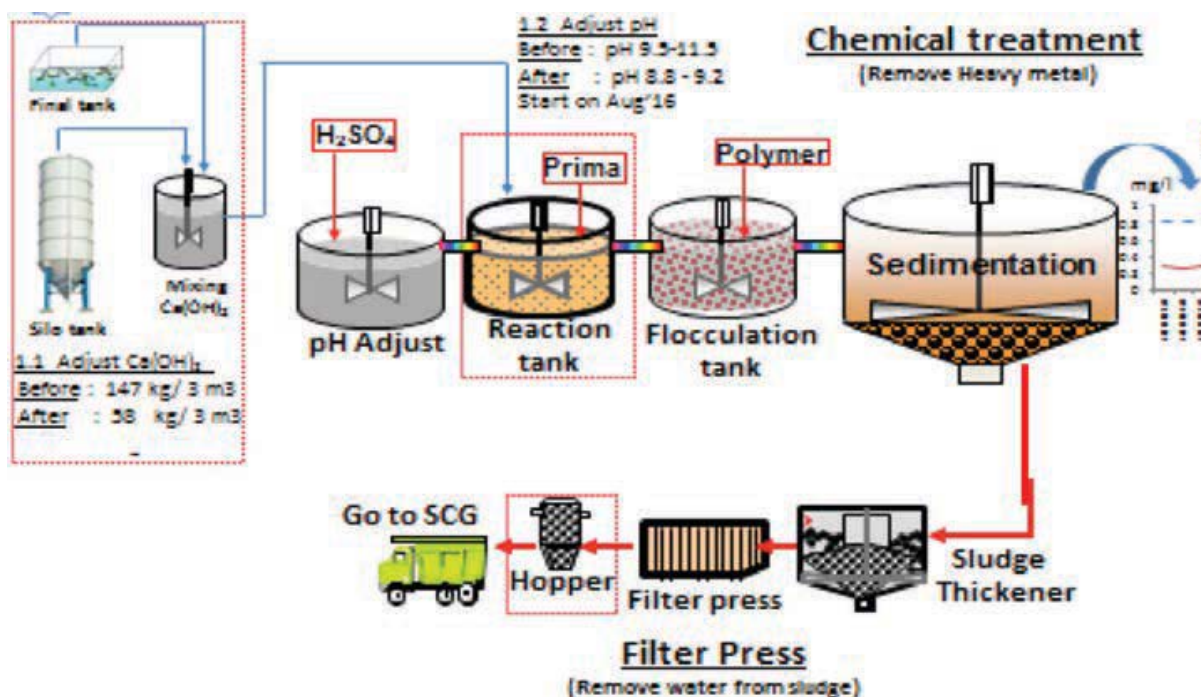
กิจกรรมการลดของเสียสู่สิ่งแวดล้อม : โรงงานโตโยต้าสำโรง

ของเสีย (Waste) ที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตรถยนต์ส่วนใหญ่ คือ กากตะกอนน้ำเสียจากโรงบำบัดน้ำเสีย ซึ่งการบำบัดน้ำเสียของโรงงานสำโรงประกอบด้วย 2 ขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

- 1) การบำบัดทางเคมี เพื่อตกตะกอนสารแขวนลอยและโลหะหนักในน้ำ
- 2) การบำบัดทางชีวภาพ โดยให้จุลินทรีย์กินสารอินทรีย์ในน้ำ

กระบวนการทั้งสองดังกล่าวก่อให้เกิดตะกอนขึ้นเป็นจำนวนมาก และจากการศึกษาพบว่า น้ำหนักตะกอนที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ คือ ปูนขาว ซึ่งใช้เพิ่มค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) ไปที่ 9.5-10 เพื่อให้โลหะหนักตกตะกอน

ดังนั้นทางโรงงานจึงได้ทดลองค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) ที่เหมาะสมและเพียงพอในการตกตะกอนโลหะหนักได้ดี โดยไม่ใช้ปูนขาวมากเกินไป ทำให้สามารถลดตะกอนน้ำเสียได้ถึง 27 ตันต่อเดือน หรือ 1.49 กิโลกรัมต่อการผลิตรถยนต์ 1 คัน

กิจกรรมลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากการใช้พลังงาน : โรงงานโตโยต้าเกตเวย์

บริษัทฯ ได้เล็งเห็นความสำคัญของการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม โรงงานโตโยต้าเกตเวย์จึงได้ดำเนินกิจกรรมลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากการใช้พลังงานมาอย่างต่อเนื่อง โดยในปีที่ผ่านมาได้มีกระบวนการที่โดดเด่นในเรื่องการดูแลสิ่งแวดล้อมดังกล่าวคือ กระบวนการผลิตชิ้นส่วนและตัวถัง

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่าเครื่องปั๊มชิ้นส่วนและตัวถัง ซึ่งใช้ระบบอินเวอร์เตอร์ในการควบคุมการทำงานนั้น มีการสลายพลังงานไฟฟ้าส่วนเกินทั้งจากการควบคุมตำแหน่งการทำงานผ่านอุปกรณ์ที่ชื่อ Braking resistor บริษัทฯ จึงมีแนวคิดที่จะลดการใช้พลังงานลงให้มากที่สุด โดยริเริ่มโครงการใช้อุปกรณ์ที่

ซื้อ Regenerative unit มาแทนที่ระบบเดิม เพื่อนำพลังงานที่ทิ้งเปล่าในกระบวนการผลิตของเครื่องปั๊มขึ้นส่วนและตัวถังกลับมาใช้ใหม่

ผลลัพธ์ที่เกิดจากการลดพลังงานจากโครงการดังกล่าวซึ่งได้ดำเนินการปรับปรุงเครื่องปั๊มขึ้นส่วนและตัวถังที่ใช้ระบบอินเวอร์เตอร์จำนวน 3 เครื่อง สามารถการใช้ไฟฟ้าของโรงงานปั๊มขึ้นส่วนและตัวถังได้ 591,124 kWh ต่อปี คิดเป็นจำนวนก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ 318,024 KgCO₂ ต่อปี

กิจกรรมปรับปรุงด้านพลังงานของระบบเครื่องทำความเย็น : โรงงานบ้านโพธิ์

โรงงานโตโยต้าบ้านโพธิ์มีจุดเด่นในด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ คือ กระบวนการพ่นสีรถยนต์ เพื่อควบคุมคุณภาพการพ่นสีให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม โดยการควบคุมอุณหภูมิและความชื้นของห้องพ่นสี ซึ่งจำเป็นต้องใช้น้ำเย็นโดยระบบการผลิตและส่งน้ำเย็นจะใช้เครื่องจักรต่าง ๆ เช่น เครื่องทำความเย็น หอทำน้ำเย็น เครื่องสูบน้ำระบบหมุนเวียน เป็นต้น ซึ่งระบบดังกล่าวใช้พลังงานถึงร้อยละ 35 ของระบบส่งจ่ายพลังงานทั้งหมด บริษัทฯ จึงคำนึงถึงกรณีดังกล่าวเพื่อลดการใช้พลังงานด้วยกระบวนการปรับปรุงในจุดที่สำคัญดังนี้

จุดที่ 1 การใช้ปั๊มส่งน้ำเย็นไปที่ระบบควบคุมอุณหภูมิและความชื้นที่ติดตั้งกระจายอยู่ในอาคารทั้ง 3 ชั้น จะทำให้ในชั้นที่ 1 ซึ่งอยู่ใกล้ที่สุดได้รับน้ำเย็นมากเกินความต้องการ ในขณะที่ชั้นที่ 3 ได้รับน้ำเย็นตามความต้องการ ดังนั้น จึงได้ปรับปรุงโดยการปรับอัตราการเปิดของวาล์วแต่ละชั้นให้เหมาะสม และติดตั้งอุปกรณ์ควบคุมความเร็วรอบมอเตอร์ปั๊มน้ำ เพื่อให้ระบบสามารถควบคุมแรงดันน้ำให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมแบบอัตโนมัติตรงกับความต้องการของแต่ละชั้นตลอดเวลา

จุดที่ 2 เครื่องทำความเย็น ด้วยใช้งานไปสักระยะหนึ่งย่อมมีคราบสกปรกเกิดขึ้นเกาะที่ท่อแลกเปลี่ยนความร้อน ทำให้ประสิทธิภาพของการทำความเย็นต่ำลง แต่เดิมการทำความสะอาดจะใช้แรงงานคนขัดล้างทุก 3 เดือน ซึ่งไม่เพียงพอด้วยข้อจำกัดด้านแรงงานคน บริษัทฯ จึงได้ปรับปรุงด้วยการติดตั้งระบบทำความสะอาดอัตโนมัติ (Ball Cleaning) ระบบดังกล่าวจะอาศัยลูกบอลขนาดเล็กจำนวนมากส่งผ่านท่อแลกเปลี่ยนความร้อน เพื่อกวาดคราบสกปรกที่ท่อออก ซึ่งระบบดังกล่าวจะทำความสะอาดท่ออยู่ตลอดเวลา ทำให้รักษาประสิทธิภาพของเครื่องทำความเย็นให้คงที่ได้

จุดที่ 3 เลือกใช้อุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพสูงเพื่อทดแทนอุปกรณ์รุ่นมาตรฐานและลดการสูญเสียพลังงานโดยเปล่าประโยชน์ เช่น การเปลี่ยนอุปกรณ์ใบพัดของหอทำน้ำเย็น (Cooling Tower) ให้เป็นแบบ Fiberglass Reinforce Plastic ที่เบาและออกแบบตามหลักอากาศพลศาสตร์ และเปลี่ยนมอเตอร์ปั๊มน้ำให้เป็นรุ่นประสิทธิภาพสูง

จากกิจกรรมการปรับปรุงกระบวนการดังกล่าวข้างต้นทำให้โรงงานสามารถลดการใช้พลังงานไฟฟ้าได้ถึง 1,219,632 kWh ต่อปี ลดต้นทุนการผลิตได้ 3,927,217 บาทต่อปี และลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ 656 ตันต่อปี